

ΜΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Ο έτών έν τή Θεολογική αϊθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου εἶχε διοργανωθῇ μικρά ἐκθέσεις Βυζαντινῶν ἀγιογραφιῶν, τὸ μέγιστον δέ μέρος αὐτῆς ἀπετέλεσε τμήμα τῆς μεγάλης συλλογῆς ἀγιογραφιῶν τοῦ φιλοτέχνου κ. Α. Κολυβά, τέως Β. Ἐπιτρόπου παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ, ὅστις δὲν ἐφείσθη κόπων καὶ μεγάλων χρηματικῶν θυσιῶν ἵνα περισυλλέγῃ πολυτιμοτάτας εἰκόνας, αὐθεντικῆς προελεύσεως, καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ Κράτος οὐδεμίαν ἔδιδε προσοχὴν πρὸς διάσωσιν τῶν ἀντικειμένων, τὰ ὅποια καὶ ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως ἀπετέλουν ἐθνικὸν θησαυρὸν.

Ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Κολυβά εἶνε πολύτιμος, καταλαμβάνουσα πέντε ὅλας αἰθούσας. Εἰκόνας ἀναπαριστῶσαι ἐπεισόδια τῆς Ἀγ. Γραφῆς, τὸν Χριστὸν, τὴν Θεοτόκον, τοὺς Ἁγίους, μὲ διαφορὰς τεχνοτροπίας, ἀπὸ τῆς ἀπλουστεράς καὶ σχεδὸν πρωτογενοῦς μέχρι τῆς συνθετικωτέρας καὶ καλλιτεχνικωτέρας, μία ποικιλία ἀναπαραστιάσεως καὶ συγχρόνως ἀντιλήψεως θρησκευτικῆς καὶ τεχνικῆς ἐκτελέσεως, ἀποτελοῦν ἐν μικρὸν Μουσεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ παρατηρητὴς πολλὰ ἔχει νὰ μελετήσῃ.

Εἰς τὴν πρώτην αἶθουσαν, κατάφορτον ἐξ εἰκόνων νομίζει τις ὅτι εὐρίσκεται ἐντὸς ἐκκλησίας. Δὲν λείπει οὔτε ἡ χαρακτηριστικὴ τῶν ναῶν ἀπόπνοια, ἡ ἐκ τῶν παλαιῶν ἀντικειμένων καὶ τῆς μυσταγωγίας προερχομένη. Εἰς τὴν αἶθουσαν αὐτὴν εἰσὶν ἀνηρτημέναι εἰκόνες Βυζαντινῆς κυρίως τέχνης. Ἰδιαίτατα τὴν προσοχὴν μου ἑλκύει μία ἀγιογραφία τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν τοῦ 1583, ἑξαιτίας τέχνης, ἡ τοῦ Δωδεκαέρτου ἐνιαχοῦ ἐφθαρμένη, τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος καὶ ἡ Ἀγ. Ἐλένη (1669) τοῦ ἐκ Ρεθύμνης ἱερέως ἀγιογράφου Ἐμμ. Τζάνε τοῦ Μπουνιαλῆ, τοῦ ὁποίου ἐπίσης ἡ Κυρία ἡ Λαμποβίτισσα εἶνε ἐκ τῶν ἀρίστων ἔργων ὑπάρχει πλησίον αὐτῆς καὶ ἐν ἀντίγραφον τῆς Ἀμολίντου, τῆς ὁποίας τὸ πρωτότυπον εὑρεθῇται ἐν τῇ Φανερωμένῃ τῆς Ζακύνθου. Μία Γλυκοφιλοῦσα ἀξίζει νὰ ἐμπνεύσῃ ποιητὴν. Τοῦ Ἡλία Μόσχου, ἐκ τῶν μάλλον ἰδιοτροπῶν Βυζαντινοκρητικῶν ἀγιογράφων ἀκμάσαντος κατὰ τὸ 1681, τοῦ ὁποίου τὸ ἄριστον ἔργον ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου εὐρίσκεται εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὑπάρχουν εἰκόνες σημαντικαί, ὡς ἡ τοῦ Ἰησοῦ εὐλογούντος τοὺς πέντε ἄρτους μὲ μίαν θαυμασίαν ἐπεξεργασίαν τῶν ἐσθίων, ὁ Ἅγιος Γεώργιος, ἡ Μετανοοῦσα, ὁ Ἅγιος Εὐστάθιος. Τοῦ Ἰω. Μόσχου ἔργον δεξιότατος ἱκανῆς εἶνε ὁ Ἅγιος Δανάτος. Ἀλλὰ ἀξιολογώταται ἀγιογραφία εἶνε ἡ Ἀνάστασις τοῦ Σωτῆρος μὲ ἀπεικονίσεις τῶν Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὕας ἀφ' ἐνός, τοῦ Ἀβραάμ καὶ τῆς Σάρρας ἀφ' ἑτέρου, μία τοιχογραφία τοῦ Δοξαρά παριστῶσα τὸν προφήτην Ζαχαρίαν, ἡ θεία Λειτουργία ἐξόχου καὶ πρωτοτύπου συνθέσεως προερχομένη ἐκ Ζακύνθου, ὁ Ἐπιτάφιος θρησολογ τοῦ Θ. Πουλᾶκη, ἡ Ἁγία Τριάς μετὰ τριῶν ἁγίων,

τὸ Ρόδον τὸ ἀμάραντον, ἐν ἣ εἰκονίζετο ἡ Θεοτόκος μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ἔργον μοναδικῆς τέχνης καὶ χρωματισμοῦ, ἀρίστης διατηρήσεως, προερχόμενον ἐξ Ἀγίου Ὄρους ἢ Ἀμπελος ἦτοι ὁ Χριστὸς μὲ τοὺς Ἀποστόλους οἰοῖται ἐκφυσμένους ἐκ τοῦ κορμοῦ τοῦ Χριστοῦ. Ἔργα ἐξαιρετὰ καὶ γνησίας Βυζαντινῆς τέχνης εἶνε μία παλαιὰ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, ὁ Ἅγ. Ἐλευθέριος στολισμένος μὲ πολυσταύρια, οἱ Ἀνάργυροι, ἡ Μαρία μὴ μοῦ ἄπτου» (τῆς ὁποίας μεγάλη ἡ ὑπεροχὴ ἀπέναντι ἐνὸς ἄλλου ἔργου, ἐν ἄλλῃ αἰθούσῃ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἀλλ' Ἱταλικῆς τέχνης), ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ μέσῳ τῶν μαθητῶν του διδάσκων αὐτοὺς καὶ μία κεφαλὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Ἐν ἄλλῃ αἰθούσῃ ὑπάρχουν πενήκοντα ἀγιογραφικὰ ἔργα τῶν δύο μεγάλων τῆς Ζακύνθου ἀγιογράφων Κουτούζη καὶ Καντούνη. Ὁ πρῶτος ἐσπούδασεν ἐν Βενετίᾳ. Διὰ τοῦτο καὶ διαφέρουν. Τοῦ Καντούνη μὴ ἐπηρεασθέντος ἀπὸ ξένην σχολὴν. Τοῦ Κουτούζη τὰ ἔργα διακρίνονται διὰ τὸν θαυμάσιον χρωματισμόν, ἐνῶ τοῦ Καντούνη ἐπιπροσθέτως καὶ διὰ τὴν σύνθεσιν. Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Κουτούζη κάλλιστα ἔργα εἶνε οἱ Τέσσαρες Εὐαγγελισταί, οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι, ὁ Ἅγ. Πέτρος καὶ δύο σκίτσα: ἡ ἀποθέσις τῆς Θεοτόκου καὶ ὁ Εὐαγγελισμός. Ἐνα παιδάκι, φέρον τὸν τίτλον Ἐμνὸς τοῦ Θεοῦ εἶνε τεχνικώτατον, ἐκ δὲ τῶν τοῦ Καντούνη οἱ Τέσσαρες Εὐαγγελισταί εἰς δύο πίνακας μεγάλους, ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ ἡ πλήρης πλύνου Παναγία τοῦ Πάθους, πάντα ἴσης ἂν μὴ ἀνωτέρας ἀξίας τῶν τοῦ διδασκάλου του.

Ἄλλῃ αἶθουσα περιλαμβάνει μόνον Παναγίας, διαφόρων μερῶν, ὀγδοήκοντα τὸν ἀριθμόν. Καὶ παρατηρεῖ τις τὸ περιεργον, ὅτι καμμία δὲν ὁμοιάζει τὴν ἄλλην. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Ἕλληνες ζωγράφοι δὲν ἦσαν ἀντιγραφεῖς ἄλλων, ἀλλ' ἐδημιούργουν νέα πρότυπα, χρησιμοποιοῦντες ὡς μοντέλα, τὰς ὥραιότερας γυναῖκας τῆς πατρίδος των διὰ τὴν ἀπεικόνισιν τῆς Παναγίας. Ἐντεῦθεν αἱ παραλλαγαί, ἐνῶ αἱ Μαντόναι τῆς καθολικῆς τέχνης ὁμοιάζουν πολὺ μετεξῆ των. Καὶ παρατηροῦμεν πρὸς τοῦτοις εἰς τὰς Ἑλλ. ἀγιογραφίας ἐνίοτε καὶ ἀσχήμους Παναγίας, διότι ἐπόζαρον ἄσχημοι γυναῖκες εἰς τὰ χωρία. Καὶ παιδιὰ ἀκόμη εἰκονίζοντο ἐκ τοῦ φυσικοῦ, ὡς Χριστοί. Οὕτω βλέπομεν εἰς τὰς Παναγίας τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Κολυβά Κερκυραίαν, Σμυρναίαν, Κρησσαν ἀπεικονιζομένας ἐν ἀγιογραφίαις. Ἄλλῃ τέλος αἶθουσα περιλαμβάνει εἰκόνας νεωτέρας διαφόρων ἁγίων.

Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἠθέλησα νὰ δώσω μίαν εἰκόνα τῶν... εἰκόνων τῆς σχεδὸν ἀγνώστου συλλογῆς ἥτις περιλαμβάνει 430 ἀγιογραφίας, ἐκ τῶν ὁποίων 180 Βυζαντιναί. Ἡ περισυλλογὴ ἤρξατο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1889, ἔχει δὲ τόσον ἀναμφισβήτητον ἀξίαν, ὥστε εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Βυζαντινοῦ μουσείου διότι θὰ εὔρῃ ἐργασίαν ἐτοίμην, ἥτις θὰ πλουτίσῃ σημαντικῶς τὸ ἰδρυόμενον Μουσεῖον τῆς Βυζαντινῆς τέχνης.

Δ. Ι. Κ.